

Csaplár-Degovics Krisztián:

**Egy ismeretlen horvát kalandortiszt Albániában
– Leopold Ghilardi élete –**

Leopold Ghilardi életét a rendelkezésre álló levéltári és egyéb források alapján nem lehet teljesen rekonstruálni.¹ Annak ellenére, hogy kora Albániájának egyik legfontosabb közszereplője volt, nem sok információ maradt fent róla. Életéről a források alapján csak benyomások és emóciókat lehet szerezni. A gondolkodásáról, világnézetéről szintén kevés dolog rekonstruálható. Az biztos, hogy szerette az albánokat és szerette Albániát. Az is biztos, hogy a maga által, magának választott albán politikai vezetőket odaadó hűséggel szolgálta. Bár területét a Balkán-háborúk idején örökre elhagyta, Ghilardi lojális maradt Ausztria–Magyarországhoz, 1918 után pedig Ausztriához. Nem kedvelte a modernizációt, de nem volt szélsőségesen modernizáció-ellenes. Az egyesült délszláv államot, és azon belül Szerbiát és a szerbeket élete végéig ellenségének tekintette, ahogyan az olaszokat is.

Leopold Ghilardi 1881. szeptember 19-én született a horvátországi Károlyvárosban, egy vasutas tisztviselő fiaként. Családjáról csak annyit tudni, hogy olasz eredetű és római-katolikus volt.²

A kis Leopold anyanyelve a horvát volt. Katonai személyi adatlapja szerint jól tudott németül írni és olvasni, de olaszul szinte alig beszélt.³ A reálgimnázium négy osztályát Zágrábban végezte, majd 1898–1902 között a károlyvárosi gyalogos-hadapród iskola hallgatója lett. 1902-ben lépett be a közös hadseregbe. Rendezett anyagi körülmények között élt és nem nősült meg. 1910-ben nevezték ki főhadnaggyá.

Ghilardi 1912 végén vagy 1913 elején afférba keveredett egyik tisztársa feleségével, ezért el kellett hagynia a közös hadsereget. Miután leszerelt, útját a Balkánnak vette, ahol ekkor már javában dúlt az I. Balkán-háború. Katonai karrierjét a félszigeten feltehetőleg Macedóniában, egy bolgár banda tagjaként kezdte. Albániában bizonyíthatóan csupán 1913 őszén tűnt fel, mégpedig Vlorában, Ismail Qemali kormányfő mellett.⁴

Ha nem is lehet tudni, hogy Ghilardit mi is vezette pontosan Albániába, annyi biztos, hogy már megérkezése pillanatában egy határozott elképzelésekkel bíró, cselekvő katonatiszt benyomását keltette. Az is említésre méltó, hogy Albániában való felbukkanása óta bírta az albán kormányfő, Ismail Qemali bizalmát. Qemali, hasonlóan Ahmet Zoguhoz, a későbbi királyhoz, hazájától távol nőtt fel, egy idegen hatalom árnyékában. Ennek következtében mindketten zárkózott személyiségekké váltak, akiknek nem voltak közeli barátai vagy bizalmasai. Legfőképp saját népük, az albánok között nem. Ghilardinak különleges adottságai voltak, mert képes volt mindkét albán vezető bizalmát elnyerni.

A kalandor: Albánia 1913–1914

1913 és 1914 folyamán Ghilardi kettős szerepet töltött be Albániában. Egyrészt kulcsfigurája volt az Albániába irányuló osztrák–magyar fegyverexport létrejöttének és lebonyolításának, ill. önkéntes jelentője volt a k.u.k. vezérkarnak. Másrészt azok közé a külföldi tisztek közé tartozott, akik megszervezték a modern albán hadsereg első alakulatait.

¹ Ezúton szeretném Pollmann Ferencnek megköszönni a segítségét, akinek a tanácsai és kutatási eredményei nélkül ez a tanulmány nem szülehetett volna meg.

² Joseph Swire, *King Zog's Albania* (New York: Robert Hale and Co., 1937), 158.

³ Kriegsarchiv Wien (KA) 1. 1. Personalevidenzen – Qualifikationsliste (P-Q), Kt. 792, Ghilardi.

⁴ Österreichisches Haus-, Hof- und Staatsarchiv PA (ÖHStA) 19. Nachlässe, Nachlass Kral, Kt. 4, X. Albanien.

Ghilardi, feltehetőleg 1914 márciusában tett hűségesküt Wilhelm von Wiednek, a nagyhatalmak által kiválasztott és az albánok által felkért uralkodónak. Wied fejedelem Ghilardi kezén hagyta az általa szervezett géppuskás alakulatot.⁵

1914 júniusában már javában tombolt az a közép-albániai felkelés, amely az ismét támadó görög erőkkel végül is megdöntötte Wied fejedelem hatalmát. Ghilardi 1914-es tevékenységéről az utolsó adat, hogy október elején, mintegy 12-15.000 ember élén eredményesen harcolt a görög alakulatok és az albán felkelők ellen Vlora közelében.⁶

A k.u.k. albán szabadcsapatok parancsnoka: 1915–1918

A Monarchia hadvezetése a világháború idején három albán szabadcsapatot állított fel: két muszlim és egy katolikus csapatot. E három szabadcsapat kapcsolata az osztrák–magyar hadvezetéssel nem volt felhőtlen. Rendszeres fizetésük állandó adminisztrációs gondot jelentett és számos konfliktus forrása volt. További problémát jelentett, hogy tevékenységüket nem koordinálták a k.u.k. ezredek harci feladataival. Az albánok emellett a világháború idején sem mondtak le arról az igényükről, hogy vezéreiket maguk választhassák meg. E három alakulat sorsát végül is két dolog pecsételte meg. Egyrészt az albán katonák többsége pár hét harc után hazafelé indult a rablott holmikkal. Másrészt kiderült, hogy az osztrák–magyar tisztek egy része teljesen alkalmatlannak bizonyultak albán szabadcsapatok vezetésére.

A szabadcsapatok töredékeit Fieri környékén összevonták és annak a tisztnak a parancsnoksága alá helyezték, aki teljes mértékben kézben tudta tartani albánjait. 1916 tavaszán Leopold Ghilardi vezetése alatt egyesült az osztrák–magyar szolgálatban álló albán alakulatok többsége.⁷

Leopold Ghilardit a VIII. hadtest parancsnoka, von Scheuchenstuel tábornok bízta meg egy albán szabadcsapat felállításával. Ez lett az egyetlen olyan albán szabadcsapat, amely az albániai hadjárat idején végig bevethető állapotban volt, és amely teljes mértékben beváltotta a hozzá fűzött reményeket.

Az új csapat a parancs szerint 1916 januárjában indult Közép-Albánia irányába. Ghilardi az út során képezte ki embereit és szoktatta őket hozzá a katonai fegyelemhez. Egységéhez Matiban csatlakozott a 20 éves Ahmet Zogu bej is, aki 1912-ben tért haza Isztambulból és vette át a helyi törzsszövetségben meghalt apja posztját.⁸

Durrës bevételét követően özönlöttek az albán önkéntesek Ghilardi egységeibe. Feltehetőleg ekkor egyesíthették vele Fierinél a másik három szabadcsapat utolsó csoportjait is. Az osztrák–magyar közös hadsereg egykori tisztje erre az időre már teljesen azonosult az albánokkal. Megjelenése, mentalitása és viselkedése egy albán katonai parancsnok jellegzetességeit mutatták.⁹

Ghilardi legnagyobb világháborús haditettét 1916 március–áprilisában hajtotta végre. Közel 6.000 emberrel megtette azt, amire a reguláris osztrák–magyar ezredek eddig képtelenek voltak. Egy hónap leforgása alatt Durrëstől a Vjosa-folyó vonaláig tolt le a frontvonalat, ahol aztán az két éven át nem is mozdult tovább. Az olasz csapatokat nagy elszántsággal űzte-kergette dél felé és bevette többek között Berat városát is. A Vjosa-menti

⁵ KA 1. P-Q, Kt. 792., Ghilardi, 2; Swire, *King Zog's Albania*, 158.

⁶ ÖHHStA PA XIV/65/26, Varia, Mayrhauser távirata, Valona, 1914.9.3., No. 3095; KA Nachlässe, B 69, Nachlass Johann Glasner, Glasner, *Bericht über die Verwendung von Banden in Albanien 1915 bis 1917*, 15–16.

⁷ KA Nachlässe, B 69, Glasner: Bericht, 14.

⁸ Mathias Bernath / Karl Nehring (hgg.), *Biographisches Lexikon zur Geschichte Südosteuropas. Bd. 4* (München: Oldenbourg, 1981), 498.

⁹ KA Nachlässe, B 69, Glasner: Bericht, 14–15, 17.

frontot egészen addig tartani tudta a kisebb olasz ellentámadások ellen, amíg a helyszínre érkező reguláris ezredek be nem ásták magukat.¹⁰

Az állóháború azonban kikezdte az albán szabadcsapatok morálját. A tétlenséget nem bírták az állandó mozgáshoz szokott önkéntesek. Az albán szabadcsapatok fegyelme akkor esett szét végleg, amikor Ghilardi konfliktusba keveredett Zoguval. Zogu egy katonailag és politikailag tapasztalatlan, ám energikus és nagy ambíciókkal rendelkező fiatalember volt. Az ifjú bej intrikákba kezdett annak érdekében, hogy Ghilardit elmozdítsa posztjáról és hozzákezdhesen saját hatalmi bázisának kiépítéséhez Közép-Albániában. A konfliktusnak az vetett véget, hogy mivel Zogu fizette a szabadcsapatok zsoldjának egy részét, Ghilardit egy koholt vád miatt leváltották és Shkodrába rendelték. Parancsnoki helyét az ifjú bej vette át és ez maga lett a katasztrófa. Zogu teljes mértékben alkalmatlan volt ugyanis katonai parancsnoknak. Az osztrák–magyar hadvezetés nem tehetett mást: a harcoló albán csapatokat felszámolta és Zogu Bécsbe rendelte, majd a háború végéig ott is tartotta.¹¹

Zogu és Ghilardi későbbi kapcsolata alapján a konfliktus mindkettejüknek hasznos tapasztalat volt. Zogu egyrészt megtanulta, hogy minden törekvése ellenére sem lesz soha jó katona vagy alkalmas parancsnok. Másrészt viszont felismerte azt is, hogy bár Ghilardival komoly konfliktusa volt, a horvát származású tiszt ideális katonai parancsnoka az albánoknak. Az általa vezetett alakulatok ugyanis nemcsak fegyelmezettek, hanem katonailag módfelett eredményesek is voltak. Zogu felismerte azt is, hogy Ghilardiban meg van négy olyan tulajdonság, amelyre neki a jövőt illetően a legnagyobb szüksége lehet: hűséges az általa választott albániai vezetőkhöz, szereti Albániát, kész harcolni egy sikeres albán állam megteremtéséért és ellenségnek tekinti Olaszországot és Szerbiát.

Az 1917-es hadi helyzet ismét megkívánta, hogy albán szabadcsapatok segítsék az osztrák–magyar hadsereget. Az egykori parancsnokok közül csak Ghilardi kapott ismét megbízást. Ezekről a harcokról azonban szinte semmit nem lehet tudni. Mindössze annyi információ áll rendelkezésre, hogy 1918 nyarán minden Bécshez hű szabadcsapatot, pár száz főt, Korça környékére szorítottak vissza. Feltehetőleg itt értesült Ghilardi ősszel arról, hogy egykori hazája nemcsak vereséget szenvedett, hanem elemeire hullott szét.¹²

Az 1924-es forradalom és következményei

A világháborút követően, tekintve az albán érdekekért hozott áldozataira, Ghilardi első nem albán származású külföldiként megkapta az állampolgárságot. Az albán hadsereg tisztje lett, de komoly karriert 1924-ig nem futott be. Változást az 1924-es demokratikus forradalom hozott, amely elűzte Tiranából az egyre diktatórikusabb miniszterelnököt, Ahmet Zogut. Zogu száműzetésébe csupán három tiszt kísérte el Prishtinába, köztük Ghilardi.¹³

A menekülés megérelte Zogut. Ekkor formálódott át azzá a politikussá, aki egy autokrata rendszer kiépítésén keresztül képessé vált arra, hogy az államot sikerrel centralizálja és konszolidálja. Zogu eltökéltsége felszabadította Ghilardit is. Végre megtalálta azt az autokratát, akit hűen szolgálhatott, és akinek szüksége is volt rá. Zogu ugyanis nem felejtette el a világháborús tapasztalatait. Tudta, hogy szervezési és politikusi képességei mit sem érnek egy alkalmas katonai parancsnok nélkül. Ghilardi pedig a meneküléssel is bizonyította, hogy

¹⁰ KA 1. P-Q, Kt. 792., Ghilardi, 3 és Helmut Schwanke, *Zur Geschichte der österreichisch-ungarischen Militärverwaltung in Albanien (1916–1918)* (Phil.Diss., Wien, 1982), 76, 81.

¹¹ KA Nachlässe, B 69, Glasner: Bericht, 19; Jason Tomes, *King Zog self-made monarch of Albania* (Chalford: Sutton, 2007), 33 és Novruz Zejnati, *Ahmet Zogu, politikan apo ushtarak?* (Tiranë: Reklama, 2011), 127–129.

¹² KA Nachlässe, B 69, Glasner: Bericht, 16; Schwanke, *Zur Geschichte*, 81–83.

¹³ Saša Mišić, *Albanija: Prijatelj i protivnik. Jugoslavenska politika prema Albaniji, 1924–1927* (Beograd: Službeni glasnik, 2009), 227.

kész minden áldozatot meghozni érte. Zogu és Ghilardi viszonya a menekülés során tehát drámaian átalakult; a politikus és a katona megtalálta egymást. A jungi pszichoanalízis fogalmait segítségül hívva azt lehet mondani, hogy ez a két ember egymás „árnyéka” lett.

A mai Koszovó területén, Pašić miniszterelnök aktív segítségnyújtása mellett, Ghilardi szervezte meg Zogu új hadseregét. Ő volt az is, aki ezt a sereget győzelemre vezette és lehetővé tette, hogy a miniszterelnök 1924 utolsó napjaiban hazatérjen.¹⁴

Leopold Ghilardi Zogu autokrata rendszerében

A hazatérő miniszterelnök 1925 elején tisztogatásokba kezdett mind az állami hivatalnokok, mind a fegyveres erők kötelékeiben. A tisztogatásokat nagy átszervezések és több kinevezési hullám követte. Valódi egyeduralmat azonban Zogu nem tudott kiépíteni, mert képtelen volt arra, hogy az albán államtól és a hadseregtől távol tartsa az olasz befolyást.¹⁵

Ahmet Zogu sem köztársasági elnökként (1925), sem királyként (1928) nem tudta útját állni Mussolini hatalmi igényeinek. Dörzsölt politikusként azonban mindent megtett annak érdekében, hogy ellensúlyozni tudja az olasz „tanácsadók” térnyerését. 1925 és 1928 között igyekezett az egykori Osztrák–Magyar Monarchia minél több olyan hívét pozícióba juttatni, akik belpolitikai hatalmát *nem* fenyegették. Hatalmának legfőbb támasza kétségkívül az az „általános felügyelő” rendszer lett, amelyet Zogu személyesen épített ki. Az uralkodó négy külföldi származású katonatisztet választott ki, akiknek az lett a feladata, hogy az állami élet egy-egy területét közvetlenül és csaknem teljhatalommal felügyeljék. Ők voltak Zogu ellensúlyai az olasz pozíciókkal szemben.¹⁶

Ghilardi primus inter pares volt az uralkodó felügyelő-tábornokai között: a királyi udvarban élt és az uralkodó személyes küldöttjeként és megbízottjaként tevékenykedett. A király nevében bármit, bármikor ellenőrizhetett és számon kérhetett. Zogunak Ghilardi hűsége és belpolitikai pártatlansága azonban nemcsak a katonai ügyekben volt hasznos.

Az albán ifjúság parancsnoka

Ghilardi karrierjének csúcsa, egyben Zoguhoz fűződő sajátos viszonyának egyik sokatmondó példája kétségkívül az volt, amikor az uralkodó a tábornokot 1930 júniusában az „albán ifjúsági egyesület” parancsnokának nevezte ki. Az egyesület egy olasz mintára létrehozott fasiszta ifjúsági szervezet volt, amely a 15–18 év közötti fiatal fiúk és lányok testi és lelki neveléséért volt felelős. Zogu célja egy olyan, minden fiatal számára kötelező paramilitáris szervezet létrehozása lett, amely minden létező eszköz igénybevételével hazafias gondolkodásra neveli a fiatalokat. Az uralkodó azt várta ettől a neveléstől, hogy a fiúk kellően megerősödnek patriotizmusukban és nemzeti érzelmeikben ahhoz, hogy aztán a teljesen olasz befolyás alatt álló hadsereghez kerülve ellenállhassanak az idegen befolyás minden formájának. Zogu felfogásában a szervezet sorsától Albánia jövője függött. Az uralkodó ezért az egyetlen olyan embert nevezte ki az egyesület élére, akinek valóban esélye volt arra, hogy e szinte lehetetlennek tűnő elvárásoknak eleget tegyen. Az albán ifjúság parancsnoka, egyben a Zogu által elképzelt albán jövő kulcsa „Leon Ghilardi inspektor-generális” lett.

Az egyesület élére 1930 februárjának utolsó napjaiban nevezték ki Ghilardit. A *Djelmënia* formailag és funkcióját tekintve továbbra is olyan paramilitáris milíciaként működött, amelytől az uralkodó távol akarta tartani a hadsereget. A fiatal fiúk és lányok számára 15 éves kortól kötelező volt a tagság. A fiúk két évig a „kadét alakulat”, egyfajta

¹⁴ Bernd J. Fischer, *King Zog and the Struggle for Stability in Albania* (New York: Columbia University Press, 1984), 72–73.

¹⁵ Novruz Zejnati, *Ahmet Zogu, mbreti dhe komandanti i ushtrisë shqiptare* (Tiranë: Globus R., 2005), 106–144.

¹⁶ Jason Tomes, *King Zog self-made monarch of Albania* (Chalford: Sutton, 2007), 127–133, 132.

cserkészlet tagjai voltak, majd 17 évesen milicisták lettek. Az országos szervezet központja Tiranában volt, az alszervezetek pedig kerületi szinten alakultak meg. Olaszország nyomására 1931. június 30-án megszűnt a *Djelmënia* szervezeti különállása: az uralkodó a hadügyminisztérium alá rendelte. Olasz követelésre Zogu 1934-ben felszámolta maradék függetlenségét is: az egyesület az oktatásügyi minisztérium egyik alosztálya lett.¹⁷

Gjilardi kinevezésének, Zogu szemszögéből nézve, van még egy figyelemreméltó olvasata. A tiranai paktumokat követően Zogu beszédeiben egyre több teret kaptak az albán nemzeti karakterológia általa kialakított tézisei.

Úgy tűnik, hogy az olasz térnyerés nemcsak az állami paramilitáris nevelés megjelenését hozta csak magával. I. Zogu egyre többet foglalkozott azzal is, hogy a veszélyes itáliai ideákkal szemben albán eszméket állítson szembe. Az 1925-től 1935-ig terjedő parlamenti és rádióbeszédeiben, kiáltványjaiban egyre dominánsabb lett a nemzeti nevelés kérdése és egyre pontosabban meg tudta fogalmazni azt is, hogy a nevelés végeredményeként milyen patriótákat és milyen nemzetet szeretne maga előtt látni.

Zogu nemzeti karakterológiával kapcsolatos egyik legsokatmondóbb kiáltványa 1935. augusztus 14-én jelent meg, négy nappal Gjilardi halála előtt. A proklamáció alapján az uralkodó számára a nemzet legfőbb erényei: a fegyelem, az önfeláldozás és haladás voltak. E három erényen alapszik ugyanis „az albán becsület” és e három erény teremti meg „a nemzeti eszmét”.¹⁸

És hogy mi köze van mindehhez Gjilardinak? Zogu, aki uralkodása idején legfőbb feladatát abban látta, hogy saját hatalmát mindenáron biztosítsa, felismert egy fontos dolgot: *az albánoknak hősre van szükségük.* A hatalmas termetű, nagy fekete szakállat és haját viselő, elképesztő fizikai adottságokkal és nagyszerű katonai múlttal rendelkező, horvát származású Gjilardi személyében pedig Ahmet Zogu, minden albánok királya, megtalálta azt a hőst, akit az albán ifjúságnak ajándékozhatott. *Gjilardi ugyanis a fent megfogalmazott albán erények fizikai megtestesülése volt.* Bár a király féltékenyen ápolta és védte saját kizárólagos állami kultuszát, Gjilardi esetében mégis megengedte egy, természetesen jóval szerényebb és más jellegű kultusz kialakítását a *Djelmënia* szervezeti keretein belül.¹⁹

Epilógus

Ghilardi végül nem tudta elvégezni munkáját. 1935. augusztus 14-én felkelés tört ki a közép-albániai Fieriben, ahol a tábornokot a felkelők meggyilkolták. Ghilardi halálával teljesen szétesett a Zogu által felépített felügyelő-tábornoki rendszer is.²⁰

I. Ahmet Zogu Leon Gjilardi tábornok tiszteletére megszervezte a két világháború közötti Albánia legnagyobb szabású állami temetését. Gjilardi végső búcsúztatását olyan körülmények között szervezték meg, mintha a királyi család egyik tagját temették volna el.

A temetésre három nappal a fieri események után került sor, 1935. augusztus 17-én. A megemlékezés és szertartás menetrendjét, ill. lebonyolítási tervét, Zogu parancsára, Xhemal Araniti tábornoknak, a „nemzetvédelmi parancsnoknak” kellett kidolgoznia.²¹

¹⁷ Aqif Domini, „*Djelmënia, shpresa e ardhëshme, duhet të përgatitet*” *Zog* (Tiranë: Kristi P. Luarasi, 1931), 55; Zejnati, *Ahmet Zogu – mbreti dhe komandanti*, 137–141.

¹⁸ Ramiz Lushaj / Safet Sadiku (red.), *Me jetue në shekullin e sotshëm. Zog I* (Tiranë: Dardania, 1995), 31–33.

¹⁹ Domini, „*Djelmënia...*”, 50.

²⁰ Owen Pearson, *Albania and King Zog. Independence, Republic and Monarchy 1908–1939. Vol. 1.* (London: Centre for Albanian Studies, 2004), 370–371; Tomes, *King Zog*, 182–183.

²¹ Arkivi Qendror Shtetëror (AQSh), F 178, Dosja IV-180, viti 1935, Dosje: Dispozita për ceremoninë e Funeralit për varrimin e gjeneralit Leon de Ghilardi. Tiranë, 1935. Gusht 16, Zyra personale, Sekc. I., Nr. 61-1477/1 Prot, 1–3.

Gjilardit a petrellai katonai kórház temetőjében helyezték örök nyugalomra, d.e. 10 órakor. A koporsó útvonalát gyalogos katonák sorfala biztosította. A temetési menet elején gyalog vezették a tábornok lovát; emögött haladtak őfelsége képviselői, a királyi család tagjai, Araniti tábornok, a parlament elnöke, a miniszterelnök, a diplomáciai testületek képviselői és a parlamenti képviselők. Az ágyútalpra szerelt koporsó kíséretére a dejai zászlóalj három századát rendelték ki, akikhez egy katonai zenekar és egy tüzérekből álló díszalakulat csatlakozott. Mögöttük képviseltették magukat az állam legfőbb hivatalnokai és klerikusai, majd kisebb funkcionáriusok, kitüntetett katonatisztek, a társadalmi elit egyéb tagjai és a nép képviselői.

A temetés napján Zogu parancsára az egész ország területén félárbocra engedték a nemzeti lobogót. A temetési menet útvonalán zárva voltak a hivatalok és az üzletek. A polgári szervek tisztviselői cilinderben voltak kötelesek részt venni a ceremónián, a katonák pedig díszegyenruhában.

Zogu a későbbi években sem feledkezett meg Gjilardi kultuszának ápolásáról. Az uralkodó 1938-ban, az olasz megszállás előestéjén parancsot adott arra, hogy az albán ifjúság egykori parancsnokának emlékművet állítsanak.²² Az emlékmű felállítására és ünnepélyes felavatására, a Gjilardival kapcsolatos állami kultusz tovább ápolására azonban már nem maradt idő.

Leon Gjilardi 1945 után visszazuhant ugyanabba az ismeretlenségbe, ahonnan 1913-ban felbukkant. A két világháború közötti időszakkal foglalkozó albán történetírás egyik jövőbeli feladata lesz, hogy tisztázza a tábornok helyét a nemzeti történelemben. Annak az embernek a szerepét, aki bár külföldi származású volt, személyében megtestesítette a kor ideális albánját és akit Ahmet Zogu példaképként állított az albán ifjúság és ezzel az albán jövő elé.

²² AQSh, F 152, Dosja 945, viti 1938, Xhelal Araniti feljegyzése Zoguhoz, Tiranë, 1938.5.31., Nr. 73-395/1.